

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/199339,TEKST-AUDIO-Narodowy-Dzien-Pamieci-Polakow-ratujacych-Zydow-pod-okupacja-niemiec.html>
19.05.2024, 18:09

[TEKST + AUDIO] Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką

24 marca 1944 r. w Markowej na Podkarpaciu niemieccy żandarmi zamordowali Józefa i Wiktorię Ulmów wraz z dziećmi i ośmioro ukrywających się u nich Żydów. W rocznicę tej zbrodni obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką.

Drakońskie niemieckie prawo okupacyjne karało śmiercią Polaków, którzy ukrywającym się Żydom „**świadomie udzielają przytułku**”. Mimo to Józef i Wiktoria Ulmowie przyjęli (najprawdopodobniej w grudniu 1942 r.) pod swój dach Żydów z rodzin Goldmanów, Grünfeldów i Didnerów. Za ten samarytański gest zapłacili najwyższą cenę – niemieccy żandarmi pod dowództwem Eilerta Diekena nie oszczędzili także ich dzieci.

Ocalona pamięć o bohaterach

Minęło wiele lat, nim rodzina z Markowej została należycie uhonorowana. W 1995 r. Józef i Wiktoria Ulmowie zostali pośmiertnie wyróżnieni przez jerozolimski instytut Yad Vashem tytułem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”. Piętnaście lat później Prezydent RP Lech

Kaczyński odznaczył ich Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. 10 września 2023 r. cała rodzina Ulmów – w tym siódme, nienarodzone jeszcze dziecko Józefa i Wiktorii – dołączyła do błogosławionych Kościoła.

Ulmowie to tylko jeden z wielu przykładów Polaków niosących pomoc Żydom pod okupacją niemiecką. Łącznie tytułem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” zostało uhonorowanych już ponad 7 tys. Polaków – więcej niż osób jakiegokolwiek innej narodowości. Przyjmuje się, że około tysiąca naszych rodaków zapłaciło życiem za ratowanie Żydów podczas II wojny światowej.

Pamięć jest najważniejsza

W szczególny sposób wspominamy ich w Narodowym Dniu Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką, ustanowionym ustawą z dnia 6 marca 2018 r. O polskich Sprawiedliwych opowiada również Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II Wojny Światowej, otwarte w 2016 r. i noszące imię Rodziny Ulmów.

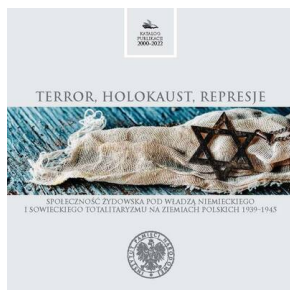
Instytut Pamięci Narodowej dokumentuje czyny i losy polskich Sprawiedliwych. Służy temu m.in. projekt „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowców za pomoc Żydom”. W IPN powstają monografie o ratowaniu Żydów we wszystkich regionach okupowanej Polski. Trzeba jednak zastrzec, że znaczna część naszych rodaków zaangażowanych w pomoc Żydom na zawsze pozostanie anonimowa, gdyż ich postawa nie została utrwalona w dokumentach i relacjach świadków.

Cyklem filmowym [Polacy ratujący Żydów – „Nie tylko Ulmowie”](#), emitowanym na kanale IPNtv w każdy piątek o godzinie 10.00, Instytut Pamięci Narodowej oddaje hołd ofiarom Zagłady i Polakom, którzy stracili życie, by chronić swoich żydowskich współobywateli w okresie zbrodniczej okupacji niemieckiej na ziemiach polskich.

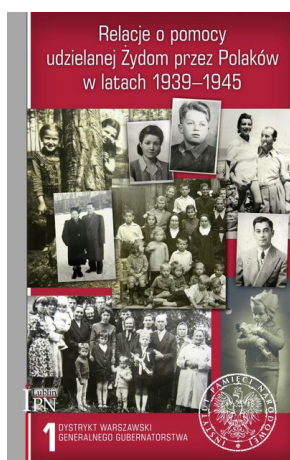
Instytut Pamięci Narodowej wspólnie z Muzeum Getta Warszawskiego tworzy projekt „Macewy Pamięci”, który jest kultywowaniem pamięci o Zagładzie gett na terenie okupowanej Polski. Projekt jest realizowany we współpracy z Muzeum Getta Warszawskiego. Pomniki upamiętniające polską społeczność żydowską będą wznoszone w dawnych sztetlach, po których pozostało jedynie wspomnienie.

***

Dzieje Żydów w Polsce w XX w., w tym zagłada ludności żydowskiej w czasie II wojny światowej, od lat stanowią przedmiot badań Instytutu Pamięci Narodowej. Efektem są liczne publikacje, ujęte w katalogu *Terror, Holokaust, Represje. Społeczność żydowska pod władzą niemieckiego i sowieckiego totalitaryzmu na ziemiach polskich 1939-1945*, [dostępnym także online](#).

Polecamy Państwu m.in. siedmiotomową edycję źródeł *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939-1945* w opracowaniu dr. hab. Sebastiana Piątkowskiego. Publikacja jest dostępna [w naszych księgarniach stacjonarnych i internetowych](#).

Działania polskich Sprawiedliwych z perspektywy regionalnej ukazuje monografia dr Aleksandry Namysło *Po tej stronie był również Człowiek. Mieszkańcy przedwojennego województwa śląskiego z pomocą Żydom w okresie II wojny światowej* (Katowice-Warszawa 2021). Pozycja jest do nabycia [w naszych księgarniach stacjonarnych i internetowych](#).

Warto zapoznać się także z przygotowanym przez dr. Mateusza Szpytmę albumem *Sprawiedliwi i ich świat w fotografii Józefa Ulmy* (wyd. 3 Warszawa 2023), który jest

dostępny [w naszych księgarniach stacjonarnych i internetowych](#).

Tematykę polskich Sprawiedliwych przybliży również popularyzatorska publikacja *Nie tylko o Ulmach. O pomocy udzielanej Żydom przez Polaków podczas okupacji niemieckiej w latach 1939–1945* (Warszawa 2023) pod redakcją dr. Tomasza Domańskiego i dr Alicji Gontarek. [Wersję elektroniczną można bezpłatnie pobrać ze strony IPN.](#)

Zachęcamy także do zapoznania się z najnowszą pozycją książkową poruszającą zagadnienie pomocy Żydom na ziemiach polskich.

Pomoc okazywana Żydom na ziemiach polskich opisana została w wielu publikacjach, choć Podlasie pozostaje poza głównym nurtem badań. Lukę tę stara się częściowo wypełnić książka „[Nie tylko Ulmowie. Historie o Polakach ratujących Żydów na Podlasiu](#)”. Czytelnik odnajdzie tu kilkanaście ciekawych opowieści o Polakach ratujących Żydów na Podlasiu. Są to jednocześnie historie tych, którzy desperacko chcieli przetrwać koszmar wojny. Niektóre z nich funkcjonują w obiegu naukowym, jednak większość jest zupełnie nieznaną. Szczególną uwagę Czytelnika autor zwraca na losy żydowskich dzieci.

Hołd ofiarom Zagłady oraz Polakom, którzy stracili życie, by chronić swych żydowskich współobywateli, oddaje też cykl filmowy IPN „Nie tylko Ulmowie”:

► [Playlista cyklu](#)

Ocalała dwustu Żydów

AUDIO:

Aby zobaczyć odtwrzać włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[dr Filip Gańczak - Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką \(mp3, 4.68 MB\) 22.03.2024 14:15](#)

[dr Filip Gańczak - Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką \(wav, 34.36 MB\) 22.03.2024 14:15](#)